

PARCURS ELECTRONIC IN ISTORIA RELIGIILOR

Cristina Varga

Răspunsul pe care îl dăm celor care, fiind mai puțin experimentați, ne întrebă: “Ce se poate găsi în Internet?” a devenit deja un clișeu deoarece cel mai bun răspuns pentru ceea ce se poate găsi în Internet este “orice”. Este un răspuns care corespunde realității, dar, deși sună extrem de promițător și sugerează un orizont foarte larg, îl pune pe cel care efectuează o căutare în Internet în situația de a experimenta uneori în mod neplăcut conotațiile pe care le poate avea cuvântul “orice”. Conform DEX¹:

orice (pron. nehot.): indiferent ce/care, în orice caz, indiferent de situație, întotdeauna, orice ar fi, oricare ar fi situația, cu orice preț a) oricât de mult ar costa; b) cu tot riscul.

Această enumerare de sensuri ne face să înțelegem mai bine natura complexă a acestui “orice”, faptul că ceea ce găsim în Internet are un mare grad de generalitate, că datele pe care le căutăm în Internet nu sunt clasificate și nici ordonate după vreun criteriu. Astfel, cel care pornește în căutarea unor date în Internet poate ajunge să fie dezamăgit tocmai de faptul că în Internet se găsește orice.

Pentru a ilustra cele spuse mai sus este suficient să menționăm că pentru cheia de căutare “history of religions” acest “orice” din Internet se concretizează într-un index de 1.800.000 de pagini web, toate corespunzând acestei chei de căutare. Adevăratele greutăți pe care le are de întâmpinat utilizatorul încep abia în acest moment și constă în a căuta în lunga listă furnizată de motorul de căutare, acele date care reprezintă cu adevărat o valoare și sunt utile. Cele mai multe dintre paginile web din index fie nu se referă la subiectul căutării², fie nu oferă nici o garanție în ceea ce privește exactitatea datelor, și deci, prima atribuție a utilizatorului este de a efectua o judecată de valoare asupra acestora.

Un alt aspect de care trebuie să ținem seama în căutarea datelor în Internet este legat de tipul de date pe care îl căutăm. În cazul în care ceea ce dorim să consultăm în Internet sunt date cu un grad mare de specializare într-un domeniu, de cele mai multe ori, acestea nu sunt ușor de accesat. Astfel o căutare în Internet se poate dovedi un eșec continuu pentru un cercetător, din cauza lipsei unor resurse suficient de specializate.

Articolul de față își propune să selecteze câteva dintre sursele serioase în domeniul istoriei religiilor existente în Internet și să facă o prezentare detaliată a acestora, tocmai pentru a oferi un punct de plecare pentru cei care, interesați fiind de acest domeniu, doresc să utilizeze și resurse existente în Internet. Încă de la început, pentru a nu crea un fals “orizont de așteptare” pentru cei interesați, menționăm că această disciplină rămâne încă una care trebuie studiată în bibliotecă, resursele existente în Internet nefiind atât de consistente încât să suplinească cercetarea în bibliotecă. Totuși, cunoașterea acestora poate fi utilă în special datorită avantajelor pe care le oferă utilizarea calculatorului în cercetarea științifică, documentele existente în Internet având un format special care permite manipularea datelor în funcție de ceea ce dorește utilizatorul, acest lucru fiind imposibil cu informațiile din cărțile tipărite.

¹ Academia Română, Institutul de lingvistică “Nicolae Iorga”, Dicționarul explicativ al limbii române, București, ed. Univers enciclopedic, 1998.

² Acest lucru se întâmplă din cauză că în descrierea unor pagini web cuvintele cheie sunt alese astfel încât să acopere cât mai multe domenii chiar dacă pagina web nu se referă la acestea. Motivul pentru care se practică acest lucru este generarea de trafic pe anumite pagini web.

Există o serie de resurse care pot fi accesate în Internet. Pentru utilizatorul care își poate permite să plătească aceste servicii, Internetul deschide o gamă largă de resurse, pornind de la posibilitatea de a accesa pe baza unui abonament colecțiile unor reviste prestigioase din indiferent ce domeniu și până la cumpărarea ultimelor publicații în domeniul respectiv sau comandarea aparițiilor editoriale recente.

Menționăm că pentru aceia care fac parte din instituții de învățământ superior, sau cei care se află temporar în străinătate cu burse de studiu, aceste instituții beneficiază de un tratament preferențial din partea editorilor de publicații științifice, ele negociind colecții întregi de publicații care pot fi accesate gratuit de cadrele didactice și studenții respectivelor instituții pe baza unui nume de utilizator și a unei parole.

Deși sunt mai puțin numeroase, vom orienta cercetarea noastră asupra acelor resurse Internet din domeniul Istoriei religiilor care sunt oferite gratuit, acestea constituindu-se în surse ușor accesibile pentru orice utilizator și care nu impun nici un fel de constrângeri.

1. Organizații internaționale. Pagini web cu caracter oficial

Pentru a ilustra această secțiune am ales pagina web a celui mai important organism internațional în domeniu: The International Association For The History Of Religions (<http://www.iahr.dk>). Una dintre resursele pe care nu le poate ignora nici un cunoscător al domeniului. Această pagină web se poate constitui ca punct de plecare în explorarea resurselor despre Istoria religiilor în Internet. Asociație aflată sub patronajul UNESCO, IAHR este, la rândul ei, formată din mai multe asociații care îi sunt afiliate și care sunt răspândite peste tot în lume³.

Tot această pagină web este locația ideală la care cineva se poate informa despre calendarul manifestărilor științifice organizate în fiecare an de IAHR, de asemenea se poate consulta și o arhivă în care sunt menționate toate manifestările care au avut loc, începând cu prima conferință în 1900 de la Paris.

IAHR mai este direct asociată și cu o serie de publicații al căror nume este, de asemenea, menționat în pagina web: Numen (International Review for the History of Religions), publicația oficială a IAHR, poate fi consultată pe bază de abonament, contra cost, la adresa Internet menționată pe site-ul IAHR, în afară de această publicație, sub îndrumarea IAHR mai apare Numen Book Series, o colecție ce depășește 80 de volume în prezent.

Science of Religion, este un index bibliografic ce cuprinde titlul și rezumatul unor articole preluate din publicații periodice care intră în sfera studiului religiei. Indexul bibliografic are un inventar de peste 17.000 de articole și este editat de către cadre didactice ale Universității Philipps din Marburg⁴. Există, de asemenea, numeroase alte publicații care sunt sponsorizate fie de IAHR, fie de asociațiile afiliate IAHR:

Chongkyo Yonku (Korean Association for the Study of Religion)

Journal for the Study of Religion ISSN 1011-7601 (Association for the Study of Religion in Southern Africa)

Journal of Religion in Africa (The African Association for the Study of Religions)

Method & Theory in the Study of Religion ISSN 0943-3058 (North American Association for the Study of Religions)

³ Austria, Belgia, Brazilia, Canada, Cuba, Republica Cehă, Danemarca, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Hungaria, India, Indonezia, Israel, Italia, Japonia, Mexic, Olanda, Noua Zeelandă, Nigeria, Norvegia, Polonia, România, Rusia, Slovacia, Coreea de Sud, Africa de Sud, Spania, Suedia, Elveția, Taiwan (membru corespondent), Ucraina, Anglia, SUA.

⁴ Acesta poate fi consultat la URL: <http://www.uni-marburg.de/religionswissenschaft/journal/sor/>

Przegląd Religioznawczy ISSN 1230-4379 (Polskie Towarzystwo Religioznawce)

Religions ISSN 0794-3989 (Nigerian Association for the Study of Religions)

Religio. Revue pro Religionistiku ISSN 1210-3640 (Česka společnost pro studium náboženství)

Svensk Religionshistorisk rskrift ISSN 1283-0302 (Svenska Samfundet för Religionshistorisk Forskning)

Temenos ISSN 0479-1817 (Suomen Uskontotieteellinen Seura)

Zeitschrift für Religionswissenschaft ISSN 0943-8610 (Deutsche Vereinigung für Religionsgeschichte)

Indirect, această listă furnizează titlurile celor mai importante publicații din acest domeniu, astfel încât, trecând peste faptul că, pentru IAHR ea reprezintă o carte de vizită cu care se poate mândri, pentru cel care dorește să fie la curent cu tot ceea ce se întâmplă în acest domeniu, această listă se constituie într-o importantă listă bibliografică.

Un model demn de urmat datorită organizării clare și riguroase de care dă dovadă în menținerea și dezvoltarea unei asemenea asociații, se găsește la secțiunea Constitution and By-Laws. Aici poate fi consultat statutul IAHR, obiectivele sale, condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a deveni membru IAHR, felul în care se stabilește agenda de lucru, un excepțional exemplu de transparență în funcționare, administrare și gestionarea unor activități de înalt nivel științific.

2. Mitologia clasică – instrumente de lucru în format electronic

2.1. Mitologia greacă

O altă categorie de resurse, pe care Internetul le pune la dispoziția utilizatorului într-un număr mai mare, sunt instrumentele de lucru în format electronic. Foarte posibil ca acestea să nu poată concura cu edițiile tradiționale care există deja în formă tipărită, dar ele se constituie într-o resursă importantă ce poate fi accesată în orice moment din orice parte a lumii. În timp ce instrumentele din bibliotecă pot fi accesate doar în cadrul orarului de funcționare al acesteia.

Pentru ilustrarea acestei categorii de resurse, am ales pagini web cu subiect clasic, mitologia greacă și română. Prima dintre acestea, poate fi accesată la URL <http://www.theoi.com> și are un titlu sugestiv: Guide to Greek Gods, Spirits and Monsters, acoperind prin această enumerare, toate personajele care populează lumea mitică a Greciei antice. Foarte complexă și lucrată cu extrem de multă atenție, lumea mitică ne este conturată în cadrul acestui proiect pe mai multe nivele ce tratează personajele mitice, genealogia zeilor, bestiar mitic sau geografia mitică a Greciei antice. Întregul material este clasificat și prezentat succint (uneori însoțit de imagini artistice preluate din reprezentările antice ale personajelor mitice) și ceea ce este extrem de important, dar în același timp extrem de rar în Internet, resursele folosite pentru prelucrarea materialului și clasificarea lui (texte literare antice grecești) sunt menționate pentru fiecare articol prezentat. Un site extrem de științific lucrat al cărui informații pot fi verificate în orice moment pe baza aparatului critic ce însoțește informațiile.

Întregul site se axează pe primul link, Encyclopedia, care se constituie ca bază de informații despre personajele mitice, bază la care se apelează de fiecare dată când, în celelalte secțiuni ale site-ului este nevoie de furnizarea unor informații detaliate. Felul în care se organizează datele este foarte simplu; un indice alfabetic cuprinde nume de personaje mitologice. Odată ales personajul asupra căruia dorim să ne informăm, este suficient să accesăm link-ul care ne trimite la informația legată de acest personaj. Aceasta, la rândul ei este structurată ca o fișă de lectură ce cuprinde: numele personajului (cu variante dacă este cazul,

ex. Achelous (Akheloios), în alfabet grec⁵, în alfabet latin, traducerea acestuia în engleză, precum și versiunea latină a numelui); ascendența și descendența mitică a personajului (pentru situațiile în care, în izvoare diferite, sunt menționați, de exemplu, părinți mitologici diferiți, acest lucru este notat, cu menționarea surselor), ex: Părinți: (1) OKEANOS & TETHYS (Theogony 337; Hyginus Pref) (2) OKEANOS & GAIA (Greek Lyric I Alcaeus Frag 450); tot în această “fișă” sunt menționate întâmplările cele mai importante din mitologie la care ia parte personajul respectiv.

ex. Achelous:

THESEUS & THE PALACE OF AKHELOOS - Metamorphoses 8.547; AKHELOOS & THE EKHNIDNADES - Metamorphoses 8.577; AKHELOOS & PERIMELE - Metamorphoses 8.577; AKHELOOS FATHER OF THE SEIRENES - Apollodorus 1.18, Apollodorus 1.63, Apollodorus 1.52, Argonautica 4.892, Hyginus Preface; AKHELOOS & HERAKLES - Apollodorus 1.64; AKHELOOS & ALKMAION - Apollodorus 3.88, Ovid Fasti 2.43

Pentru unele dintre personaje este valabilă și o listă de imagini. Articolul pentru fiecare personaj se încheie cu citarea surselor pentru informațiile prezentate, precum și cu referințe la ilustrațiile care apar în articolul respectiv.

Pantheon, următorul link, clasifică divinitățile clasice în 6 categorii. Din prima categorie fac parte PROTOGONOI (reprezentări ale pământului, mării, cerului, zilei, nopții etc). A doua categorie cuprinde DAIMONES (spirite) și NYMPHAI (nimfe) - Naiade, Driade, Satiri etc. Cea de-a treia categorie cuprinde spiritele care influențau viața oamenilor și reprezentau somnul, moartea, ura, iubirea etc.

A patra categorie este cea a ființelor divine: THEOI (zei): Pan, Nereus, Persephone, Eos, Hekate, Triton etc. Ființele divine, sunt la rândul lor subcategorizate astfel: THEOI OURANIOI (zeii cerului), THEOI EINALIOI (zeii apelor), THEOI KHTHONIOI (zeii htonieni), THEOI GEORGIKOI (zeii agriculturii), THEOI NOMIOI (zei pastorali și rustici), THEOI OLYMPIOI (zeii olimpici), THEOI TITANES & THEAI TITANIDES (titanii), APOTHEOTHENAI (muritori zeificați)

A cincea categorie, destinată tot zeilor, era formată din cei 12 mari zei olimpici care conduceau lumea și cărora li se supuneau celelalte divinități: Zeus, Hera, Poseidon, Demeter etc. În timp ce ultima categorie cuprindea monștri, animale și giganți: GIGANTES (giganți), DRAKONES (balauri), THERES (animale) etc.

Trecând la următoarea secțiune, un alt instrument foarte util pentru cei interesați într-o prezentare sintetică a lumii mitice grecești este reprezentat în această pagina web de către link-ul Family Trees. Pornind de la clasificarea existentă la Pantheon acest link prezintă genealogii ale zeilor. Acestea sunt prezentate grafic (sub forma unei structuri arborescente), foarte clar construite și redau o imagine de ansamblu asupra relațiilor dintre personajele mitologice în lumea greacă. Numele fiecărui personaj prezent într-un arbore genealogic este, în același timp, un link ce face trimiterea direct la enciclopedia personajelor mitologice, astfel încât, parcurgând un arbore genealogic putem să accesăm datele existente despre un personaj.

Nici lumea animalelor mitice nu a fost uitată. Bestiary este legătura destinată prezentării acestora. Dintre categoriile de animale mitice inventariate reținem: Automotoi (creaturi din metal, datorate cu viață de către zeul-fierar Hefaistos); Animale, Etiopia (Theres Aithiopes), dintre care cel mai cunoscut reprezentant este calul înaripat Pegas; Animale, Indian (Theres Indikoi) cel mai cunoscut din această categorie fiind Monokerata Hippoi - unicornul; Păsările stimfaliene – păsări devoratoare de oameni care viețuiau pe malurile lacului Stymphalus în Arkadia. O altă categorie o constituiau Centauridele (Kentaurides) și Centaurii (Kentauroi) ființe pe jumătate oameni și pe jumătate cai – ex. Nessus (Nessos) etc.

⁵ Din păcate fără accente.

Un aspect care surprinde în prezentarea mitologiei grecești în această pagină web, este conturarea completă a lumii mitice prin includerea în aceasta a unui capitol care în mod obișnuit este tratat foarte general sau chiar omis. Este vorba despre geografia mitică a Eladei.

Prezentată la categoria Kingdoms, această secțiune cuprinde lista completă de nume a tuturor regatelor și ținuturilor Eladei⁶, menționând capitala acestora. Fiecare mențiune este susținută cu citate din literatura clasică, referitoare la ținuturile respective.

ex: ARKADIA

Capital: Tegea

“They who held Arkadia under the sheer peak, Kyllene, beside the tomb of Aipytos, where men fight at close quarters, they who dwelt in Orkhomenos of the flocks, and Pheneos, about Rhipse and Stratia and windy Enispe; they who held Tegea and Mantinea the lovely, they who held Stymphalos, and dwelt about Parrhasia, their leader was Angkaios' son, powerful Agapenor. Sixty was the number of their ships, and in each ship went many men of Arkadia, well skilled in battle.” – Iliad 2.603

Folosind avantajele pe care îl pun la dispoziție documentele hipertext, toate regatele prezente în indexul acestei categorii sunt delimitate geografic pe hartă. Astfel, pentru cel care consultă această secțiune, mitologia greacă i se dezvăluie într-o nouă perspectivă, o lume fascinantă, în care Elada, acea lume mitică înconjurată de o aură legendară, ia contururi clare pe harta binecunoscută și familiară a Greciei din zilele noastre.

Întregul material consultat pentru realizarea acestei pagini web este prezentat la secțiunea Source Guide, sub forma unui index bibliografic. Se poate constata că datele au la bază surse din domeniul literaturii antice grecești, ceea ce constituie o sursă de încredere și o garanție a calității informațiilor pe care le putem găsi în această pagină web.

Categoria Miscelany este încă în construcție pe acest site, iar categoria Links trimite la alte surse de informare din Internet legate de mitologie

2.2. Mitologia romană

O structură diferită prezintă pagina web <http://www.forumromanum.org>, resursele acestei pagini fiind diferite față de cea prezentată anterior, acestea intrând în sfera mai generală istoriei și civilizației antice. Rezultat al colaborării între profesori, studenți și elevi, creat cu scopul de a prezenta unele resurse legate de Roma antică. Dintre cei care s-au implicat în publicarea unor resurse electronice pe acest site, sunt menționate mai multe organizații dintre care considerăm că cea mai importantă este The Harvard Classical Club (univ. Harvard) și The Latin Library (prin persoana lui William Carey).

Resursele existente aici sunt înainte de toate resurse cu caracter istoric, accentul fiind pus pe o prezentare complexă a Romei antice cu referiri la istorie, civilizație, cultură, limbă. Acestea nu sunt altceva decât versiunile electronice ale unor cărți, constituindu-se într-o și sunt grupate astfel: Corpus scriptorum latinorum (colecție de texte ale unor scriitori latini), Outlines of Roman History⁷, A Grammar of Oscan and Umbrian, The Private Life of the Romans⁸, Latin Language Resources, Genealogy of the Gods. Din aceste cărți, capitolele care

⁶ În indexul locațiilor geografice, Elada este împărțită în patru regiuni: Peloponez, zona centrală a Eladei, insulele din Marea Egee, Tesalia.

⁷ Outlines of Roman History by William C. Morey, Ph.D., D.C.L. New York, Cincinnati, Chicago: American Book Company (1901).

⁸ The Private Life of the Romans by Harold Whetstone Johnston, Revised by Mary Johnston Scott, Foresman and Company (1903, 1932)

prezintă obiceiurile de înmormântare la romani, cele fac o prezentare generală a religiei în epoca romană, sau cele care tratează religia ca o instituție sunt foarte utile, acest sit constituindu-se și ca punct de plecare în alcătuirea unei bibliografii legate de subiecte clasice existente în Internet. Există și aici o secțiune în care este prezentată o genealogie a zeilor, ceea ce este puțin ciudat însă, ei figurează în această genealogie cu nume grecești.

Calitatea site-ului este îmbunătățită și de opțiunile de căutare după un anumit cuvânt precum și o listă de legături către alte site-uri de același fel.

3. Bibliografia electronică

Există numeroase instrumente electronice care pot fi utilizate de către cei interesați pentru alcătuirea de bibliografii. Am ales pentru ilustrarea acestei categorii de resurse existente în Internet un instrument pe care îl pune la dispoziția utilizatorilor Universitatea din Toronto, instrument specializat pe bibliografii în studii religioase. Denumit A SPECIALIZED BIBLIOGRAPHY IN THE ACADEMIC STUDY OF RELIGION și putând fi accesat la URL <http://eir.library.utoronto.ca/mandt/index.cfm>, această pagină web permite efectuarea de căutări după mai multe criterii cum ar fi: titlul unei lucrări, numele autorului, un cuvânt sau succesiune de cuvinte. Inventarul de titluri este și el ordonat pe mai multe domenii dintre care: antropologie, hermeneutică, fenomenologia religiei, filozofia religiei, istoria și sociologia religiei. Toate articolele căutate sunt menționate apoi cu referințe complete, iar dacă se găsesc cumva în cataloagele bibliotecii universitare, este menționată și cota cărții. Fiind un instrument adus la zi foarte des (aproape zilnic), acest instrument se poate constitui într-un foarte prețioasă sursă de bibliografie pentru cei interesați.

4. Texte electronice

O excelentă colecție de texte sacre acoperind toate religiile lumii și care permite accesul gratuit la aceste resurse poate fi găsită <http://www.sacred-texts.com/index.htm>. Pentru cel care vede pentru prima dată această pagină web, ea poate părea puțin derutantă, are un design destul de încărcat astfel încât nu prea știm pentru început cum să ne descurcăm în această pagină. Ceea ce poate găsi utilizatorul aici este versiunea electronică a unor texte aparținând marilor religii ale lumii. Pentru a ușura această căutare există în stânga paginii web o listă de legături ordonate alfabetic, reprezentând domenii în care aceste texte au fost clasificate⁹. Dintre acestea am ales câteva exemple pentru ilustrare: alchimie, Asia, Australia, Biblia, budism, creștinism, confucianism, hinduism, islam, iudaism, șamanism, șintoism, zoroastrism. În momentul în care hotărâm ce domeniu dorim să alegem, toată colecția de cărți valabilă pentru respectiva categorie va fi afișată. Trebuie însă menționat faptul că toate textele sunt traduse în limba engleză și reprezintă edițiile unor cărți care nu se mai află sub copyright, deci a unor ediții mai vechi (unele chiar din secolul trecut). Acest lucru este important de știut atunci când accesăm de exemplu secțiunea revistelor, deoarece articolele nu sunt de actualitate.

5. Portal pe teme religioase

<http://www.religion-online.org> este o pagină web construită în forma unui portal și are un index destul de mare (peste 4.700 de rezumate, capitole și articole) de categorii toate legate de teme ca: Noul și Vechiul Testament, comentarii biblice, teologie, etică, istoria și sociologia religiei, cultură și religie, viață religioasă etc.

Acesta este, pe scurt, o schiță a unui parcurs electronic în lumea mitologiei și a studiilor istorico-religioase, un mic inventar al tipurilor de resurse care pot fi accesate în Internet pentru acest domeniu. Prezentarea unui exemplu pentru fiecare dintre aceste tipuri ni se pare benefică

⁹ Există foarte multe categorii în care aceste texte sunt clasificate, mai precis 60 de categorii.

și are ca scop familiarizarea celor interesați de acest domeniu cu resursele care le stau la dispoziție și, în același timp, am dorit să insistăm pe un aspect al Internet-ului, altul decât cel obișnuit, pe acela în care spațiul virtual se constituie ca spațiu de informare și învățare. În “oceanul” de informații am dorit să punctăm câteva elemente de referință, clare și precise, tocmai pentru a evita experimentarea de către utilizator a consecințelor neplăcute ale faptului că în Internet se poate găsi orice.